

Standpunt VvAA met betrekking tot wetsvoorstel over wettelijk verbod zwijgbedingen

Samenvatting standpunt VvAA

VvAA, collectief van en voor ruim 125.000 zorgverleners in Nederland, is voor maatregelen die de openheid over incidenten bevorderen. VvAA heeft echter bedenkingen tegen het onderhavige wetsvoorstel betreffende het verbod van zwijgbedingen. De duidelijkheid die het wetsvoorstel beoogt te bieden over de nietigheid van zwijgbedingen weegt niet op tegen de te verwachten negatieve effecten, waaronder terughoudendheid bij zorgverleners in de communicatie na een incident. Daarbij vraagt VvAA zich af of een wettelijk verbod nodig is om de zwijgbedingen aan te vechten. VvAA meent dat afspraken tussen patiëntorganisaties en vertegenwoordigers van zorgverleners betreffende het openbaar maken van informatie over incidenten, effectiever zijn om openheid over incidenten te bevorderen én zwijgbedingen tegen te gaan.

VvAA neemt een belangrijke positie in binnen de markt van beroepsaansprakelijkheidsverzekeraars.

In de hoedanigheid van aansprakelijkheidsverzekeraar wikkelt zij tal van claims jegens zorgverleners af. In vele gevallen mondt een claim uit in een vaststellingsovereenkomst, waarin nadere afspraken worden gemaakt over de afwikkeling van de claim. VvAA heeft zich bij het opstellen van vaststellingsovereenkomsten nimmer van zwijgbedingen bediend. VvAA is in de hoedanigheid van aansprakelijkheidsverzekeraar tevens betrokken bij het opstellen van een hernieuwde versie van de GOMA, waarin de onderwerpen zoals de communicatie tussen zorgverlener en patiënt en openheid inzake incidenten, een belangrijke plaats innemen.

VvAA adviseert en ondersteunt zorgverleners bij incidenten in de zorg

VvAA biedt advies en juridische bijstand aan zorgverleners als zij betrokken raken bij een incident. Deze ondersteuning varieert van advies over de communicatie met patiënten of nabestaanden na een incident, tot bijstand bij een onderzoek door de IGJ of in een Wkkgz klachten- en geschillentraject. Ook staat VvAA zorgverleners bij in procedures bij Tuchtcolleges voor de gezondheidszorg en verlenen juristen bijstand bij arbeidsrechtelijke gevolgen van incidenten of gevolgen voor samenwerkingsovereenkomsten.

Scholing en contacten in het veld

Ook geeft VvAA scholing aan zorgprofessionals over het professioneel omgaan met incidenten. VvAA onderhoudt bovendien met diverse beroepsorganisaties in de zorg contact over dit onderwerp.

Standpunt VvAA met betrekking tot openheid incidenten: voorstander van openheid

VvAA is voorstander van openheid als er iets is misgegaan in de zorg, zoals bij medische incidenten. Open communicatie en een toetsbare opstelling na een incident zijn in het belang van alle partijen en zien wij als een onderdeel van de beroepsuitoefening en een gezonde relatie tussen zorgverlener en patiënt. Bovendien is deze openheid cruciaal om van incidenten te leren en daarmee de kwaliteit van de zorg te verbeteren.

Toelichting standpunt

Wettelijk verbod geen meerwaarde ten opzichte van de huidige praktijk

Volgens de Memorie van Toelichting is het doel van een wettelijk verbod op zwijgbedingen dat wordt verduidelijkt en wettelijk verankerd dat een zwijgbeding met betrekking tot informatie over incidenten in jeugdzorg, zorg en ondersteuning van rechtswege nietig is.

VvAA plaatst vraagtekens bij de noodzaak van het wettelijk verbod van zwijgbedingen. In de praktijk zien wij nu al dat in veruit de meeste gevallen namelijk geen onduidelijkheid bestaat over de nietigheid van een zwijgbeding. Zo zijn afspraken, die een patiënt of nabestaanden verbieden om een melding te

doen bij de IGJ, een klacht in te dienen bij een tuchtcollege voor de gezondheidszorg en aangifte doen van een strafbaar feit, nietig wegens strijd met de openbare orde of goede zeden. Dit geldt ook voor afspraken, die verbieden om incidenten te bespreken met familie of hulpverleners voor de verwerking van een incidenten.

Als een patiënt of nabestaande twijfelt over de nietigheid van een zwijgbeding, kan deze een anonieme melding doen bij de IGJ, zoals ook is gebeurd na een oproep daartoe door de IGJ in 2016. De IGJ zal direct actie kunnen ondernemen, als er inderdaad sprake blijkt te zijn van een zwijgbeding. Zo blijkt uit het nieuwsbericht van de IGJ bij het verschijnen van het rapport naar aanleiding van een onderzoek naar zwijgcontracten. Zij heeft toen aangekondigd bij de vaststelling van zwijgbedingen direct tot het opleggen van bestuursrechtelijke maatregelen over te gaan. Zie hier het nieuwsbericht: <https://www.igj.nl/onderwerpen/swijgcontracten/nieuws/2017/05/18/resultaten-onderzoek-vaststellingsovereenkomsten-in-de-zorg>.

Negatieve gevolgen van wettelijk verbod van zwijgbedingen voor openheid van zorgverleners

Risico: toename delen van informatie in (sociale) media

De Minister geeft onder punt 6 van de Memorie van Toelichting aan dat bij de voorlichting over de wet de grenzen van openbaarmaking van informatie zullen worden belicht. Daarbij zal ook aandacht worden gegeven aan de noodzaak om een balans te vinden tussen de belangen van alle personen, die bij een incident zijn betrokken. In dat verband noemt de Minister dat informatie die wordt gedeeld in (sociale) media de publieke opinie kan beïnvloeden en stigmatiserend kan werken. En dat betrokkenen nog lange tijd in verband gebracht kunnen worden met het incident en dat (professionele) relaties door associaties met dit incident kunnen worden gekleurd.

Blijkens deze aandachtspunten bij de implementatie van het wetsvoorstel houdt de Minister rekening met het signaal van het wettelijk verbod op zwijgbedingen, dat álle communicatie over incidenten op elk moment is toegestaan. De boodschap van de Minister dat er rekening moet worden gehouden met nadelige gevolgen voor betrokkenen, maakt echter niet duidelijk waar de grens ligt.

VvAA houdt net als de minister ernstig rekening met de wet het signaal wordt afgegeven dat alle communicatie over incidenten op elk moment is toegestaan. VvAA vreest dan ook dat door de invoering van het wettelijk verbod op zwijgbedingen, méér patiënten, dan wel hun nabestaanden, proactief informatie zullen gaan delen over incidenten in de (sociale) media, zonder rekening te houden met de gevolgen voor anderen. Zoals de Minister zelf aangeeft kunnen zorgverleners vanwege hun beroepsgeheim niet inhoudelijk reageren op deze uitingen. Zij kunnen bij onrechtmatige informatieverstrekking weliswaar juridisch actie ondernemen. Maar zelfs als deze acties succes hebben, zullen deze nooit de nadelige gevolgen van de openbaarmaking volledig weg kunnen nemen.

Effect op openheid zorgverleners: minder in plaats van méér openheid

De Minister zegt dat zorgverleners bij het verstrekken van informatie over incidenten er rekening mee moeten houden dat deze door de patiënt openbaar gemaakt wordt. Zorgverleners doen dit nu al. Zij worden al geconfronteerd met openbaarmakingen die ingrijpende gevolgen kunnen hebben, zoals het delen van een informatie van een zorgverlener in een disclosuregesprek in de (sociale) media tot het plaatsen van een calamiteitenrapportage op Facebook.

De praktijk leert nu al dat angst voor gevolgen van openheid zorgverleners terughoudend kan maken in hun communicatie over een incident. Terwijl het gezamenlijke doel juist is die openheid te bevorderen. Daarbij is de vrees voor het openbaar maken van verstrekte informatie in de (sociale) media vaak groter dan die voor een tuchtklacht of andere juridische gevolgen. Waar in een juridische procedures en onderzoeken door de IGJ ruimte is voor hoor en wederhoor, kunnen zorgverleners in de (sociale) media geen uitleg geven over hun handelen vanwege hun beroepsgeheim. En als er al sprake is van onrechtmatige uitspraken, dan bieden juridisch acties, zoals het doen van aangifte wegens smaad of een acties ter rectificatie zoals gezegd onvoldoende soelaas: het kwaad is al geschied en acties kunnen niet alle schadelijke gevolgen wegnemen.

De invoering van een wettelijk verbod op zwijgbedingen zal vanwege de hiervoor beschreven signaalwerking de vrees van zorgverleners voor openbaarmaking van informatie over incidenten naar verwachting vergroten. En daarmee leiden tot minder in plaats van méér openheid bij medische incidenten. Met alle gevolgen van dien voor patiënten en de kwaliteit van zorg.

Afspraken tussen organisaties om openheid te bevorderen en zwijgbedingen tegen te gaan

Op dit moment is de vrees van zorgverleners voor berichtgeving in de (sociale) media al een grote bedreiging voor openheid bij incidenten. Extra aandacht via een verbod op zwijgbedingen (die overigens ook geen oplossing vormen voor dit probleem), zal die angst vergroten en de openheid eerder doen afnemen. Om deze openheid juist te bevorderen en het gebruik van zwijgbedingen tegen te gaan, meent VvAA dat het aan patiëntenorganisaties en vertegenwoordigers van zorgverleners is om afspraken te maken over de openbaarmaking van informatie na een incident. VvAA denkt hierbij aan een gedragscode zoals de GOMA. Daarbij zal een goede balans gevonden moeten worden tussen de belangen van alle betrokkenen. VvAA levert hieraan graag een bijdrage.